

Kiedy INDYWIDUALNY PROGRAM EDUKACYJNO-TERAPEUTYCZNY nie spełnia swojej funkcji

Czternaście lat temu ówczesna minister edukacji Katarzyna Hall zainicjowała reformę, która dotyczyła zasad organizowania kształcenia specjalnego i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Wtedy to pojawiły się nieznanne wcześniej dokumenty, tj. Karta Indywidualnych Potrzeb Ucznia (KIPU) i Plan Działań Wspierających (PDW) – dla uczniów posiadających opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny (IPET) i Wielospecjalistyczna Ocena Poziomu Funkcjonowania Ucznia (WOPFU) – dla dzieci i młodzieży posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Jednak po dwóch latach zniesiono obowiązek opracowywania KIPU i PDW. Od tej pory nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści opracowują indywidualne lub grupowe programy pracy na poszczególnych zajęciach organizowanych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej i zamieszczają je w stosownych dziennikach zajęć. Wynika to z wytycznych rozporządzenia MEN w sprawie dokumentacji przebiegu nauczania, wychowania i opieki (Dz. U. z 2024 r., poz. 50 – tekst jednolity).

Obowiązek opracowywania IPET i WOPFU istnieje do dziś. Z założenia ma to gwarantować każdemu uczniowi z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego otrzymanie odpowiedniego wsparcia w placówkach najbliższych jego miejsca zamieszkania, a więc również w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych.

Co oznacza termin „odpowiednie wsparcie”?

Odpowiedź znajduje się w § 5 rozporządzenia MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla niepełnosprawnych dzieci i młodzieży, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2020 r., poz. 1309 – tekst jednolity). Jest w nim wskazanie, że takiemu uczniowi należy bezwzględnie zapewnić:

1 Realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego. Dokument ten ma moc decyzji administracyjnej. Stąd wywiązanie się z tego obowiązku spoczywa na dyrektorze placówki oświatowej oraz kadrze pedagogicznej.

2 Warunki do nauki, sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne, odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów. To zadanie również leży w gestii dyrektora i nauczycieli, w tym pedagoga specjalnego, któremu przydzielono określanie niezbędnych do nauki warunków, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, w tym wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne (§ 3 ust. 2 pkt 1 lit. f rozporządzenia MEN z 22 lipca 2022 r. Dz. U. 2022, poz. 1610). To oni winni zadbać m.in. o odpowiednie oznaczenia przestrzeni szkoły i klasy (piktogramy, ścieżka dotykowa), likwi-

dadcję barier architektonicznych (podjazdy, dostęp do pomocy dydaktycznych, szafek, szuflad), udostępnienie środków i sprzętu (nakładek, podpórek, pulpitu, maszyny brajlowskiej, komputera, planszy, obrazków itp.), dostosowanie warunków pracy w przestrzeni klasowej (odpowiednie miejsce w klasie, właściwe źródło światła, niski poziom hałasu, uwzględnianie przerw w pracy, możliwości wyciszenia się ucznia i relaksu) oraz zapewnienie wsparcia ze strony nauczyciela wspórganizującego procesy edukacyjne (obligatoryjnie dla ucznia ze spektrum autyzmu i niepełnosprawnościami sprzężonymi), który wspomaga go w edukacji, pomaga zrozumieć sytuacje społeczne zachodzące w klasie, zapewnia bezpieczeństwo, reaguje na zachowania trudne, dostosowuje materiał do możliwości ucznia we współpracy z nauczycielem prowadzącym.

3 Zajęcia specjalistyczne (korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne oraz inne o charakterze terapeutycznym). Często zajęcia w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej określone są już w orzeczeniu. Zdarza się jednak, że przy opracowaniu IPET pojawiają się potrzeby realizacji innych niż te wskazane przez PPP. W obu przypadkach dyrektor musi stworzyć warunki do ich zorganizowania, włączając w to zatrudnianie nauczycieli mających odpowiednie kwalifikacje.

4 Inne zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne. Zajęcia te – o co winien zadbać dyrektor – mają być prowadzone przez pedagoga specjalnego, który ma odpowiednie przygotowanie z zakresu resocjalizacji, socjoterapii bądź danej niepełnosprawności: tyflop pedagoga – z uczniem z niepełnosprawnością wzrokową, surdopedagoga – z uczniem słabosłyszącym lub niesłyszącym, oligofrenopedagoga – z uczniem niepełnosprawnym inte-

lektualnie, logopedę lub neurologopedę – z uczniem niepełnosprawnym z zaburzeniami mowy lub jej brakiem, terapeutę z kwalifikacjami do diagnozy i terapii osób z autyzmem – z uczniem ze spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera oraz rehabilitanta lub fizjoterapeutę – z uczniem niepełnosprawnym ruchowo.

5 Integrację uczniów ze środowiskiem rówieńczym, w tym z uczniami pełnosprawnymi. To niezwykle ważne zadanie wynika z idei nauczania włączającego. Jego celem jest z jednej strony prawidłowe rozwijanie sfery emocjonalno-społecznej ucznia z niepełnosprawnością, z drugiej – nauka szacunku do osób z niepełnosprawnościami, tolerancji inności oraz umiejętności komunikowania się bez ograniczeń.

6 Przygotowanie uczniów do samodzielności w życiu dorosłym. To zadanie nauczyciele winni realizować m.in. poprzez stwarzanie sytuacji umożliwiających uczniowi odgrywanie różnych ról społecznych i kształtowanie poczucia własnej wartości. Poprzez naukę współpracy, działanie w grupie, doświadczanie sukcesów i porażek oraz uczenie się strategii radzenia z trudnościami i wyzwaniami.

Jaką rolę w udzielaniu uczniowi odpowiedniego wsparcia pełni IPET?

Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny stanowi podstawowe narzędzie do pracy z uczniem mającym orzeczenie o potrzebie specjalnego nauczania. Tworzy się go w szkole na podstawie wytycznych ww. rozporządzenia z dnia 9 sierpnia 2017 r., które określają m.in., że:

- Za napisanie IPET odpowiedzialny jest ZESPÓŁ, czyli wszyscy nauczyciele przedmiotowi, nauczyciel współorganizujący kształcenie specjalne, nauczyciel prowadzący rewalidację oraz specjaliści szkolni. Jednym słowem ci, którzy bezpośrednio pracują z danym uczniem lub będą z nim pracowali. Zgodnie z intencją prawodawcy – wszyscy nauczyciele bez wyjątku.

- Prace zespołu koordynuje wychowawca klasy, do której uczęszcza uczeń, lub wyznaczony przez dyrektora nauczyciel, bądź specjalista prowadzący zajęcia z dzieckiem.
- IPET powinien być przygotowany najpóźniej do 30 września lub w terminie 30 dni od daty przekazania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego przez rodziców dziecka. Sporządza się go na taki czas, na jaki obowiązuje orzeczenie, nie dłużej jednak niż na okres etapu edukacyjnego. Najlepiej w 2-3 egzemplarzach, bowiem kopię powinien otrzymać rodzic ucznia lub pełnoletni uczeń, którego dokument dotyczy.
- Tworzenie IPET rozpoczyna się od dokładnej diagnozy potrzeb i możliwości ucznia, opartej na wielospecjalistycznej ocenie poziomu jego funkcjonowania (WOPFU). Kluczową rolę w tym procesie odgrywa współpraca ZESPOŁU z rodzicami ucznia, którzy powinni wyrazić zgodę na ostateczny kształt tego programu. Zespół musi brać pod uwagę zarówno mocne strony ucznia, jak i obszary wymagające wsparcia. Na podstawie WOPFU określone są cele edukacyjne i terapeutyczne, metody pracy, potrzebne dostosowania wymagań edukacyjnych oraz formy wsparcia udzielanego uczniowi i jego rodzicom. Każda placówka może stworzyć własny wzór WOPFU, ważne jednak, żeby znalazły się w nim elementy określone we wspomnianym już rozporządzeniu. Poziom szczegółowości opisów to kwestia indywidualna. Dobrze jednak zachować w tym umiar, bo dokument ten ma być funkcjonalny. Ocena, za której ostateczny kształt odpowiada pedagog specjalny, powinna być dość szczegółowa, ale jednak zwięzła i czytelna.

Ważne!

Każdy z nauczycieli pracujących z uczniem musi wiedzieć, jakie ma on deficyty, mocne i słabe strony, z czym ma problem, a z czym daje sobie radę, co trzeba doskonalić i jak to robić, jakie są zalecenia w pracy grupowej czy indywidualnej, w jakim zakresie i w jaki sposób należy udzielać mu wsparcia. To jest bardzo ważne, żeby wszyscy wiedzieli, jak mają z danym dzieckiem pracować, i tak właśnie pracowali.

Warto być świadomym, że IPET – choć tworzony dla danego ucznia – tak naprawdę nauczyciele i specjaliści opracowują dla siebie, na własny użytek. Przecież wszystko to, co wspólnie ustalą i zapiszą w tym programie, sami będą realizować wobec dziecka i jego rodziców. Mało tego, z efektów swoich nauczycielskich poczynań będą musieli się też rozliczyć, i to co najmniej

dwa razy w ciągu roku szkolnego, bo taki obowiązek nakłada na nich § 6 ust. 9 ww. rozporządzenia.

Kiedy IPET nie spełnia swojej funkcji?

Zawsze wtedy, gdy jest dokumentem martwym, stworzonym dla samego wymogu jego posiadania, w tym na okoliczność ewentualnej kontroli. Dokumentem opracowanym niezgodnie z wytycznymi ww. rozporządzenia, zawierającym nierealne lub nieadekwatne założenia i cele, zarówno do indywidualnych potrzeb i możliwości dziecka, jak i zasobów szkoły. Dokumentem, którego zapisów nie znają wszyscy nauczyciele pracujący z uczniem, więc ich nie przestrzegają i nie realizują. Takie sytuacje wcale nie należą do rzadkości. Dochodzi do nich w tych przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych gdzie:

➔ IPET opracowuje jedna osoba. I nieważne, czy jest to pedagog szkolny, pedagog specjalny, czy też ktoś inny wskazany przez dyrektora. Rozporządzenie określa jasno, że powinien to być cały ZESPÓŁ złożony z nauczycieli i specjalistów, którzy na co dzień pracują z danym uczniem. Należy też pamiętać, że

REKLAMA

TARGI EDUKACYJNE POZNAŃ

7-9 marca 2025

Lokalizacja: Międzynarodowe Targi Poznańskie

Edukacja BEZ GRANIC

ZAPRASZA **mtp** GRUPA

Kup bilet na **TO BILET.PL** edukacja.mtp.pl

każdy nauczyciel udziela pomocy psychologiczno-pedagogicznej w bezpośredniej pracy z uczniem, stąd konieczna jest jego obecność podczas tworzenia IPET oraz udział w całorocznej pracy zespołowej przy dokonywaniu WOPFU i wprowadzaniu ewentualnych zmian w programie. Nie wystarczy tylko złożenie podpisu pod tymi dokumentami, nawet z adnotacją „zapoznałem(-am) się w dniu...”.

IPET jest zbiorem pobożnych życzeń, bezrefleksyjnie skopiowanych zapisów z propozycji krążących w sieci, często niemających nic wspólnego z rzeczywistą sytuacją danego ucznia, z rodzajem i stopniem jego niepełnosprawności, aktualnym poziomem funkcjonowania, potencjałem, trudnościami i ograniczeniami, potrzebami oraz możliwościami psychoedukacyjnymi. Te przecież są czymś indywidualnym, zatem nie można ich na siłę dopasować do jakiegoś wcześniej wymyślonego, ustalonego z góry schematu lub formy. Nie można dziecka ze specjalnymi potrzebami na siłę wtłaczać w jakieś ramy, bo jest to nie tylko pozbawione sensu, ale również całkiem sprzeczne z duchem edukacji włączającej i dbałości o wszechstronny rozwój dziecka.

IPET nie jest modyfikowany. Nie dokonuje się WOPFU ani okresowej oceny efektywności udzielanej uczniowi pomocy z częstotliwością wymaganą. Nawet jeżeli w trakcie roku szkolnego zmieni się coś u dziecka, np. rodzic widzi konieczność zwiększenia wymiaru tera-

Właściwe opracowanie i realizowanie IPET i WOPFU ma gwarantować każdemu uczniowi z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego otrzymanie odpowiedniego wsparcia w placówkach najbliższych jego miejsca zamieszkania.

pii logopedycznej, nauczyciel zgłasza, że dziecko jest agresywne i bardzo przeszkadza w czasie zajęć czy też wyraźnej zmianie uległy konkretne obszary rozwojowe. A przecież IPET powinien być dokumentem, który odzwierciedla faktyczną pracę nauczycieli i specjali-

stów z uczniem. Jeśli program nie jest dopasowany do aktualnych możliwości i potrzeb ucznia, to trzeba go zmienić, dostosować do dziecka. Trzeba ująć w nim zapisy, które potem będzie można podsumować i podać ocenie – co osiągnięto, nad czym jeszcze warto pracować, co można zrobić inaczej i kto może w tym pomóc.

↓ Nauczyciele respektują wybiórczo zapisy zawarte w IPET. Realizują tylko te, które im pasują, bo np. są zgodne z ich osobistymi przekonaniem i postawami, zapominając, że na każdym z nich spoczywa nie tylko obowiązek znajomości programu, ale przede wszystkim realizowanie ustaleń, wspólnie podjętych i zapisanych, bez względu na to, czy nauczyciel je akceptuje, czy nie.

↓ Rodzice ucznia nie uczestniczą w spotkaniach zespołu, gdyż nie zostali o terminie pisemnie powiadomieni przez dyrektora placówki. Tym samym – choć mają takie prawo – nie biorą udziału w opracowywaniu WOPFU i IPET ani w nanoszeniu koniecznych zmian. Nie mają też możliwości nie zgodzić się z poszczególnymi zapisami umieszczonymi w tych dokumentach, co również jest ich prawem. Zdarza się też, że rodzice nie otrzymują kopii WOPFU i IPET, co jest poważną nieprawidłowością ze strony placówki, bowiem na mocy obowiązujących przepisów wręczenie im tych dokumentów jest obowiązkiem dyrektora. Oni absolutnie nie muszą o to wnioskować!

Niestety, mimo czternastu lat funkcjonowania Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego w przestrzeni szkolnej, do takich właśnie nieprawidłowości wciąż dochodzi. Świadczą o tym kolejne raporty Najwyższej Izby Kontroli oraz kuratorów oświaty, sporządzane w wyniku kontroli planowanych ale także prowadzonych w przedszkolach i szkołach na podstawie skarg zgłaszanych przez rodziców. Ci bowiem – choć niezbyt lubiani i nazywani roszczeniowymi – mają coraz większą świadomość praw swoich dzieci i powinności szkoły. Często też lepiej niż niejedyni pedagog znają prawo oświatowe odnoszące się do organizacji kształcenia specjalnego i pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Tak się dzieje w tych placówkach oświatowych, gdzie dyrektor nie sprawuje należytego nadzoru pedagogicznego nad wszystkimi obszarami pracy szkoły. Gdzie nauczyciele mają przyzwolenie na lekceważenie swych obowiązków, wyręczanie się specjalistami szkolnymi, pozorowanie współpracy i fikcyjne oddziaływanie wobec uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, o przestrzeganiu praw dziecka nie wspomnę.

Gwoli przypomnienia: zgodnie z ustawą – Prawo oświatowe to dyrektor zawsze decyduje i odpowiada za zabezpieczenie potrzeb uczniów posiadających orzeczenie, właściwą dla nich organizację kształcenia specjalnego i realizację zaleceń zawartych w tym orzeczeniu. Nie pedagog szkolny, nie pedagog specjalny, nie wychowawca klasy – tylko on, dyrektor! A jak jest w Waszej placówce?

Małgorzata Łoskot

Absolwentka Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Redaktor prowadząca czasopisma „Głos Pedagogiczny”, pedagog specjalny, socjoterapeuta. Autorka popularnych programów szkoleniowych dla nauczycieli oraz programów profilaktycznych dla młodzieży. Czynn timer angażuje się w pomoc dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych.